

HUMANITIES INSTITUTE
Aslıhan Doğan Topçu, PhD
Soner Erdönmez, MA

Cenneti Beklerken (2006)

Derviş Zaim (1964-)

GENEL BAKIŞ

Yönetmen Derviş Zaim, yaratmış olduğu anlatı yapısı, oluşturduğu toplumsal ve kültürel bellek dünyası ve geleneksel Türk sanatları ile sinema arasında kurduğu ilişkiler ile Türk sineması için önemli bir yere sahiptir. Yönetmen ilk uzun metraj filmi olan Tabutta Rövaşata (1996) ile dikkatleri üzerine çekmiştir. Bu filmde modern kent yaşamının dışlayıcılığını farklı karakterler üzerinden ele alan yönetmenin filmleri geleneksel ve modern unsurları harmanlayan hibrit bir yapı taşımaktadır. Bu hibrit yapı hem tematik hem de biçimsel anlamda kendini göstermektedir. Geleneksel sanat formları olan gölge oyunu, hat ve ebruyu anlatı ve biçimin merkezine yerleştirerek hem tarih hem de estetik bağlamında bir sorgulama alanı yarattığı Cenneti Beklerken (2006), Nokta (2008) ve Gölgeler ve Suretler (2010) filmleri Zaim sineması için önemli bir kırılma noktası olmuştur. Yönetmen filmlerinde Doğu ve Batı arasında biçimsel ve tematik köprü kurarken bununla birlikte hem toplumsal hem de bireysel hafızanın izini sürerek katmanlı bir anlatı inşa eder.

Film Derviş Zaim'in Cenneti Beklerken (2006) filmi, geleneksel Türk sanatlarının sinema diline entegre edildiği özgün bir yapımla dikkat çekmektedir. Osmanlı Dönemi'nin önemli bir sanat formu olan minyatür ekseninde kurulan filmin hikayesi Osmanlı'nın başkenti İstanbul'da 17. Yüzyıl'da geçer. Yönetmen bu filmde çağdaş estetik arayışını tarihsel bir anlatı ile gerçekleştirir. Serhat Tutumluer, Melisa Sözen ve Mesut Akusta'nın başrollerinde yer aldığı film, ulusal ve uluslararası çeşitli festivallerde gösterime girmiş ve 18. Ankara Uluslararası Film Festivali'nde En İyi Müzik ve En İyi Sanat Yönetmeni; 14. Altın Koza Film Festivali'nde Jüri Özel Ödülü, En İyi Müzik, En İyi Kurgu ve En İyi Sanat Yönetmeni ödüllerini kazanmıştır. Kazanmış olduğu ödüller dışında geleneksel Türk sanatları ve sinema dili arasında kurduğu köprü sebebiyle sinema ve akademi alanında ilgiyle karşılanmıştır.

Arka Plan Cenneti Beklerken filmi, tarihsel anlatılarda katmanlı ve ideolojik bağlamda çok boyutlu bir yapının yaratılması konusunda önemli bir örnek ve tartışma alanı yaratmıştır. Film Osmanlı'ya ilişkin nostaljik bir bakış yerine iktidar ilişkilerini ortaya koyma ve sanatçının bu ilişkiler içindeki konumunu irdeleme çabası içindedir. Eflatun adındaki minyatür sanatçısını merkeze koyarak, sanatçının otoriteyle kurmuş olduğu ilişkiler ile sadakat, vicdan, sanat anlayışı ve etik temalarını işler ve tartışır. Bu yönüyle film Türkiye'de yapılmış olan tarih filmlerinden ayrılmaktadır. Yüzeysel ve görkemli tarih filmlerinden farklı bir konumda olması sebebiyle olumlu eleştiriler alan film, katmanlı kurgusu ve tarihsel gerçekliğe yaklaşım şekli ile Türkiye'de çağdaş sinemanın önemli filmlerinden biri olmuştur.

Sinemasal Anlatım Film minyatür sanatı ile sinema dilini biçimsel olarak bir araya getiren özgün bir anlatıya sahiptir. Kullanılan animasyonlar, mekanlar, kamera hareketleri, renkler gibi pek çok sinemasal unsur minyatür sanatını çağrıştıracak şekilde kurulmuştur. Böylece yönetmen geleneksel bir sanat formu olan minyatürü sinemasal dile uyarlarken aynı zamanda alışılmış görsel biçimin dışına çıkmayı amaçlar. Film klasik anlatı yapısına uygun bir biçimde doğrusal bir şekilde ilerlerken, zaman zaman durağan ve simgesel sahnelerle örülü olması sebebiyle seyircinin düşünmesine de olanak tanıyan deneysel estetik arayışları içeren bir film olarak düşünülebilir.

Film, Osmanlı İmparatorluğu döneminde minyatür ustası olan Eflatun'un hikayesini konu edinmektedir. Eflatun hem bir sanatçı hem de bir insan olarak arayış içindedir. Bu arayışı ona verilen görev için çıktığı yolculukta daha da belirgin ve yoğun hale gelir. Bu görev onun var olan sanat anlayışı ve kişisel değerlerine ilişkin sorgulamalarının daha da açığa çıkmasına, vicdan muhasebesine dönüşmesine sebep olur. Cenneti Beklerken'i, devlete karşı ayaklanan bir "suçlu"yu arayış hikayesi olması sebebiyle dedektiflik filmi, bir yolculuğu konu edinmesi sebebiyle yol filmi, tarihsel bir dönemi anlatması sebebiyle tarih filmi gibi türsel etiketlerle değerlendirilebilmek mümkündür ancak filmin asıl gayesi ana karakterin içsel dönüşümüdür. Zaim, karakterin bu içsel dönüşümünü anlatıda başarı ile kullanarak sanat-iktidar ilişkisi, etik, geçmiş ile yüzleşme gibi temaları ele alır ve tartışır. Bu sayede film sadece tarihsel olayları konu edinen yüzeysel bir boyuttan çıkarak bir anlam arayışını ve sorgulamayı merkezine alarak diğer tarih filmlerinden ayrılır.

KARAKTERLER

Eflatun: Orta yaşlı bir Nakkaş; filmin ana karakteri.
Leyla: Eflatun'un yolculuğu sırasında tanıştığı ve duygusal bağ kurduğu karakter.
Osman: Vezir adına görev yapan bir kişi.

Şehzade Danyal: Osmanlı'ya karşı ayaklanan ve şehzade olduğunu iddia eden yaşlı bir kişi.
Vezir: Eflatun'u görevlendiren Osmanlı veziri.

ÖYKÜ

Filmin hikayesi Osmanlı İmparatorluğu'nda 17. Yüzyıl'da geçmektedir. Minyatür ustası olan Eflatun'un hikayesini konu edinmektedir. Eflatun minyatür sanatının geleneklerine bağlı ve Batı resmini çizmeyi reddeden bir nakkaştır. Oğlunun ve eşinin ölümünün ardından onların Batılı tarzda portresini çizmek durumunda kalır ve bu onun prensiplerinden vazgeçmesine neden olur. Hem eşinin ve oğlunun ölümüne üzülür hem de bu portreyi çizmek durumunda kalmasına. Bu sırada Vezir tarafından çağrılır ve kendisine önemli bir görev verilir: Padişaha karşı ayaklanan bir şehzadenin infazından önce batılı tarzda portresini çizmek.

Eflatun verilen bu görev için İstanbul'dan ayrılır ve vezirin görevlendirdiği adamlarla ortaya çıkan şehzadenin bulunduğu yere doğru uzun bir yolculuğa çıkar. Bu yolculuk sırasında Anadolu'nun farklı bölgelerinde ilerlerken hem tehlikeli olaylarla karşılaşır hem de birçok insanla karşılaşır. Bunlardan biri daha sonra bir köle olduğu anlaşılan Leyla adında genç bir kadındır. Leyla yolculuğu boyunca Eflatun'a eşlik eder. Leyla, ona hem yol gösterici olur hem de aralarında duygusal bir yakınlık gelişir. Aralarında oluşan sessiz bağ başlarda somutlaşmasa da daha sonra açığa çıkar.

Uzun süren yolculuk sonunda Eflatun ve beraberindeki adamlar şehzadenin izine ulaşır. Bu karşılaşma sonunda onun inançları sarsılır ve sorgulayan bir tavır içine girer. Şehzade olduğu iddia edilen kişiyle karşılaştığında, onun gerçekten bir tehdit olup olmadığına karar veremez. Çizim sırasında Şehzade Danyal olduğu düşünülen kişi aslında onun oğlu Yakup olduğunu itiraf ettikten sonra Yakup, Eflatun'dan faydalanarak kaçır. Hemen sonra yakalanarak öldürülür ve kellesi alınır. Osman bu sebeple Eflatun'un öldürülmesine karar verir. Ancak dönüş yolunda isyancılara yakalanırlar ve önce Mustafa ölür daha sonra ise Osman, Şehzade Danyal tarafından oğlunu infaz ettiği için öldürtülür. Yakalanan Eflatun ve Leyla ise affedilir. Şehzade Danyal Eflatun'un mesleğini öğrenince ondan batılı tarzda bir resim olan Velazquez'in 'Las Meninas' tablosuna Mehdi portesi eklemesini ister. Batılı tarzda bir resim çizmek istemeyen Eflatun Leyla'nın yardımıyla minyatürden kesilen bir bölüm ile resmi tamamlar. Resmin tamamlanmasıyla Eflatun ve Leyla serbest kalır ve İstanbul'a dönerek evlenirler.

Eflatun kendisi dönünceye kadar rehin alınmış olan çırağı Gazal'ı kurtarmak amacıyla vezirin yanına gider ve çizdiği resmi teslim eder ve başından geçenleri anlatır. Sorguya çekilmesi ardından Danyal'ın Osmanlı tarafından yenilgiye uğratıldığını ve kellesinin alındığını öğrenir. Ardından affedilerek Leyla ile evine gider. Gazal'ın yanına giden Eflatun, Gazal'ın da Şehzade Danyal'ı resmetmek ile görevlendirildiğini ve batılı tarzda resmini yaptığını öğrenir. Eflatun suçluluk duyan Gazal'ı teselli eder.

SAHNELER

İsyancının Akıbeti Bir animasyon harita ve eklenen yazı ile 17. yüzyıl İstanbul'unda geçen bir hikâye olduğu bilgisi verildikten sonra isyancı olduğu anlaşılan bir kişinin sırığa takılmış kellesi yeniçeriler tarafından sokaklarda gezdirilir; "isyancının akıbetine bak" ve "isyancının akıbeti ibret olsa" nidaları eşliğinde yürürler.

Oğul Portesi Eflatun ölen oğlunun batılı tarzda portresini çizer. Bu çizimi yapmaktan memnun değildir. Çırağı Gazal "Beni affedin. Kafirler gibi resmetmek kederinizi arttırıyor, keşke resmetmenizi istemeseydim" der. Eflatun hem oğlunun ölümüne üzgündür hem de batılı tarzda portre resmettiği için.

Atölye Eflatun ve Gazal minyatür tasviri üzerine çalışırlar. Eflatun kalemle çizdiği ve taslak gibi görünen resmi Gazal'a uzatır ve devam etmesini ister. Daha sonra çizmiş olduğu oğlunun portresini çıkarır ve uzun uzun bakar. Eflatun Gazal'a oğlunun ölümünün ardından tasvir ve "kafir resmi" yapmayacağını söyler. Gazal ise itiraz eder.

Görev Eflatun ve Gazal konuşurken bir kişi gelir ve hazırlanmaları gerektiğini, vezirin konağına gideceklerini söyler. Büyük bir oda içinde vezirin karşısına çıkarlar. Eflatun ve Gazal gergindir. Vezirin elinde Eflatun'un batılı tarzda çizmiş olduğu ölen eşinin ve oğlunun portreleri vardır. Vezir önce "Frenk resminden haz etmeyiz, hakiki bir nakkaş kafir resmine tevessül etmez" der. Eflatun bunun üzerine af diler. Vezir, Eflatun'un tasvirlerinden memnun olduğunu ve bir görev vereceğini söyler. Doğu vilayetlerinden birinde harap bir kervansarayda Osmanlı sultanına isyan eden bir eşkiya başbuğu olduğunu ve bu eşkiyanın kellesi uçurulmadan önce eşkiyanın batılı tarzda portresini yapmasını ister. Eşkiyanın kellesi çürüse bile bu portrenin elinde olmasını amaçlarlar. Vezir, Gazal'ın da rehin tutulacağını söyler.

Gazal ile Vedalaşma Eflatun, Gazal'ın yanına gider. Gazal göreve kendisi gitmesi gerektiğini ve Anadolu'nun mahşer yeri olduğunu söyler. Müsaade etmezlerse elini sakatlaması gerektiğini Eflatun'a

önerir. Nakkaşhane'nin Eflatun'a ihtiyacı olduğunu belirtir. Eflatun bunu reddeder.

Yola Çıkış Eflatun vezirin bir grup adamıyla yola çıkar. Ekranı kısa bir süre sonra silahlı bir çatışma olur. Bu çatışmada gruptan bir adam vurulur ve grubun lideri olan Osman, Eflatun'dan su getirmesini ister. Eflatun mataraya su doldurmak üzere boş mağaralardan birine girer ve burada çatışmadan kurtulan bir adamın saldırısına uğrar. Saldırıdan grubun üyelerinden Mustafa tarafından kurtarılır. Eflatun burada Gazal'ın önerisine uyararak elini keser. Osman'a "beni İstanbul'a yolla" dese de bu isteği kabul edilmez.

Şehzade Kim? Osman, Eflatun'a eşkiya olarak nitelendirilen şehzadenin kim olduğunu ve nereden geldiğini anlatır. "Anadolu'da düzme bir şehzade var, 3. Murat'ın. Merhum padişahımız 3. Mehmet, babası 3. Murat'tan gebe kalan on cariyeyi denize atırır ama cariyelerden biri tesadüfen sağ kalır. Bir erkek doğurur, İspanya'da. Şehzade İspanya'da büyür ve tahtı ele geçirmeye karar verir. Gizlice Osmanlı ülkesine girer. Bütün isyancıları etrafına toplar ama kardeşinin adamları onu yakalar. Şehzadenin kellesini çizeceksin." Osman, Eflatun'a bu portreyi çizmesi gerektiğini ve kellenin onlar dönene kadar zarar görebileceğini söyler.

Leyla Osman'ın adamları bir mağarada yalnız bir kadın bulur. Adı Leyla olan bu kadın babasını öldürdüklerini ve onun suçsuz olduğunu söyleyerek Osman ve adamlarını suçlayarak ağlar. Babasının tüccar olduğunu söyler. Osman, Leyla'ya sorular sorar ve yardım etmesini ister. Leyla'nın bulunduğu bölgeye saldıranlar hakkında sorularına yanıt arar. Osman, Leyla'yı orada bırakmak üzere harekete geçer. Eflatun ise Leyla'nın orada kalmasına razı olmadığını gösterir şekilde arkasına bakar. Hemen ardından Osman da geri döner ve Leyla'ya merhametli bir yüz ifadesiyle bakar.

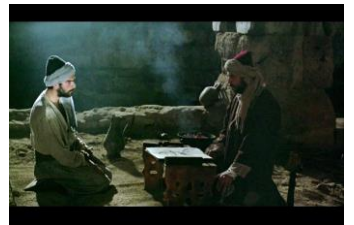

Yolculuk Akşam ateş başında Osman, Leyla ve Eflatun oturur. Bu sırada Osman, Eflatun'a eşinin portresini uzatır ve evden aldıklarını söyler. Eflatun'un gözleri dolar. Leyla ise Eflatun'un eşinin öldüğünü öğrenir. Ertesi gün, grup atları üzerinde varmak istedikleri kervansaraya doğru yolculuğunu sürdürür. Bu yolculuk farklı yerlere ait planların arka arkaya verilmesi ile hızlı bir geçiş olarak yansıtılır.

Bir Kervansaray Grup bir kervansaraya denk gelir. Osman bu kervansarayanın elindeki minyatürde tasvir edilmiş kervansaray olup olmadığını Eflatun'a sorar. Eflatun benzediğini ancak tehlikeli olabileceğini söyler. Osman bu kervansaraya Leyla'yı yollar ve onu tehlikeli bir görevin içine sürükler. Eflatun ise ona geriye bakmaması gerektiğini söyleyerek yüzüne çamur sürer. Hacca giderken saldırıya uğradıklarını söylemesini önerir. Eflatun, Leyla'nın arkasından bakar. Kervansaray'ın önündeki adam Leyla'yı içeri buyur eder. Eflatun, Osman ve adamları dışarıdan kervansarayı izler. Leyla kapıya çıkarak grubu çağırmak için işarette bulunur. Osman orada kalmayacaklarını, Leyla'yı ise orada bırakacaklarını söyler. Osman ve adamları hançerlerini gizleyerek kervansaraya doğru ilerler. Osman burada Leyla'ya orada kalacağını söyler ancak Leyla onu bırakmamalarını söyler. Eflatun, Leyla'ya görevini anlatır. Onlar konuşurken dışarıda Osman ve adamları kervansaraydaki adamlarla çatışma içine girmiştir. Leyla da dahil hepsi oradan kurtulur ve atlarına atlayarak yolculuğa devam ederler.

Leyla Grup bir arazide durmaktadır. Eflatun Leyla'nın saçlarını keser ve Osman'ın yanına doğru hızla ilerler. "Kızı bir kasabada bırakalım, akrabaları onu bulur" der. Osman Eflatun'a Leyla'nın bir köle olduğunu ve babasının tüccar olduğu konusunda yalan attığını Eflatun'a söyler. Tüccar olan adam babası değil efendisidir. Osman Eflatun'a "abayı mı yaktın ona?" diye sorar ve kaybedeceği şeye çok bağlanmaması gerektiğini söyleyerek tavsiyede bulunur.

Esir Uzun bir yolculuğa ilişkin minyatürler ekrana yansır. Sonunda ele geçirdikleri şehzadenin bulunduğu kervansaraya ulaşırlar. Karanlık bir yerde tutulan esirin yanına giderler. Şehzade Danyal olduğu düşünülen esir karanlık bir yerde tutulur ve adamların gelmesiyle hazır olduğunu söyler. Namaz kılabilmesi için ellerinin çözümlenmesini ister. Eflatun Leyla ile birlikte esirin yanına gider ve resim malzemelerini hazırlar. Leyla bu sırada arkasındadır. Esir ışık ister ve Eflatun'a bağıırır. Daha sonra Eflatun'a Şehzade Danyal olmadığını ve Danyal'ın oğlu olduğunu söyler. Ona yardım etmesi karşılığında babasının ona maddi yardımda bulunacağını ve resim konusunda özgürlük tanıyabileceği teklifinde bulunur. Eflatun bunu Osman'a söyler ama bu resmi yapmak zorunda olduğunu söyleyerek onu tekrar esirin yanına yollar. Esir onu ikna etmek için çabalamaya devam eder. Özellikle resim konusunda onu etkilemeye çalışır. Eflatun'un bu tekliflere onay vermeyeceğini anladıktan sonra namaz kılmak için ellerini çözmelerini ister. Şehzade Danyal ve onun oğlu olmadığını söyleyerek ağlamaya başlar. Eflatun ona maziye düşünmesi gerektiğini söyler. Bunun onu rahatlatacağını belirtir. Esir mektup yazacağını söyleyerek Eflatun'u kandırır ve çizilen portreyi yırtarak oradan kaçmayı başarır.

Esirin Ölümü Şehzade olduğunu düşünülerek esir alınan genç adam kısa sürede yakalanır ve Mustafa tarafından öldürülür. Osman Eflatun'u tutarak yere fırlatır ve ona hakaret eder. Esirin yazmış olduğu mektubu gizlice cebine koyar.

Eflatun'u Öldürme Planı Eflatun Osman tarafından hırpalanır. Eflatun ağlayarak esirin Şehzade Danyal olmadığını sayıklar. Osman Eflatun'a öldürülen esirin portresini tekrar çizmesini emreder. Hemen ardından dışarı çıkarak Mustafa'ya Eflatun'u sazlıkta öldürmesini söyler. "Eğer saraya varırsa hem ağzı, hem kalemi hem de fırçasıyla uğraşırız" der. Eflatun'un saraya döndüğünde anlatacaklarından korkar. Soran olursa isyancılar katletti yalanını atacıklarını söyler. Bu sırada tüm konuşulanları Leyla gizli bir şekilde dinler. Bunu içeri girerek Eflatun'a söyler. Ona Mustafa'yı öldürerek kaçmasını ve onu bulmasını söyler.

Kaçış Çabası Osman Leyla ile Eflatun ise Mustafa ile yola çıkar. Eflatun Mustafa su içmek için durduğu sırada hızlıca uzaklaşır. Bu kaçış ve kovalamaca sonunda Osman ve Leyla'nın isyancılar tarafından esir alındığını görürler.

İsyancılarla Karşılaşma İsyancıların Osman ve Leyla'yı esir aldığını gördükten sonra Leyla'nın tecavüze uğrayacağını anlayan Eflatun casur bir hareketle Mustafa'nın tüfeğini alarak ateş eder. İsyancılar onları kovalamaya başlar. Kervansaraya varan Eflatun burada herkesin öldürüldüğünü görür. Hemen ardından atının üstünde Mustafa da oklarla vurulmuş halde kervansaraya ulaşır ve son nefesini verir. Bu sırada Eflatun da rehin alınır.

Şehzade Danyal Osman, Eflatun ve Leyla esir alınmıştır. Devlete karşı isyan etmesi sebebiyle aranan Şehzade Danyal bu sırada ortaya çıkar. Eflatun'un çizdiği oğlunun portresini görür ve oğlunun akıbetini sorar. Eflatun onu Osman'ın boğdurduğunu hemen itiraf eder. Şehzade Danyal'ın adamları Osman'ın bir kulağını keserler. Osman Danyal'ın oğlunun öldürüldüğünü ve kellesinin alındığını söyler. Leyla Danyal'ın oğlu Yakup'u öldürenin Osman olduğunu ve Eflatun'un ona kaçması için yardım ettiğini söyleyerek af diler. Eflatun Yakup'un yazmış olduğu mektubu Danyal'a verir. Osman öldürülür.

Kurtuluş Yolu Şehzade Danyal Eflatun ve Leyla'yı affeder. Eflatun'a sağ kalmak için bir resim çizmesi gerektiğini söyler. Danyal Eflatun'a "sen benim rüyamı halkın rüyası yapacaksın" diyerek kendisinin ve oğlu Yakup'un yer aldığı batılı tarzda çizilmiş bir resim gösterir. Tablonun Velazquez'in 'Las Meninas' isimli tablosunun düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Tabloda ayrıca Şehzade Danyal'ın babası 3. Murat aynaya yansımış şekilde resmedilmiştir. Danyal Eflatun'dan babası 3. Murat'ın bulunduğu kısmın Mehdi ile değiştirilmesini istemektedir. "Ben tahta geçtikten sonra Mehdi zuhur edecek" der. Eflatun "ben yapamam" der. Danyal bu resmin diğer Frenk resimlerinden farklı olduğunu, tasvirlerdeki gibi alemleri, zamanları ve mekanları yan yana getirebildiğini söyler ve bu resmi bitirmek için bir günü olduğunu söyler. Eflatun kurtuluş yolu olarak ona teklif edilen bu görevi gerçekleştirmekte güçlük çeker, bir kriz geçirir.

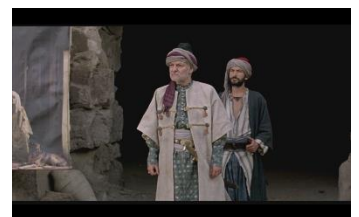
Eflatun'un Rüyası Eflatun Frenk resmi çizmeye zorlandığında geçirdiği kriz sırasında bir hayal görmeye başlar. Eflatun'un oğlu görünür. Hayal aleminden Eflatun'un yanına gelir. Babasının başından okşayarak uyandırır elinden tutarak bir yere götürür. Eflatun kısa süre sonra çocukluğunda yaşamış olduğu evin önünde annesini ve kucağında kendisinin bebekliğini görür. Bu, Eflatun'un yaşamı boyunca taşıdığı "rüya"sıdır. Oğlu, Eflatun'un annesine doğru giderek onu öper ve kucağındaki Eflatun'un bebekliğini sever. Tekrar babasının elinden tutarak onu bulduğu yere götürür. Eflatun oğluna sarılır ve onu el sallayarak yere çömelmiş bir şekilde uğurlar.

Leyla'nın Çözümü Su getirmek için ayrılan Leyla bir süre sonra döner. Eflatun'u uyandırmaya çalışır. Bunu başaramayınca resmi tamamlamak için bir çözüm bulur. Eflatun'un Mehdi'nin eşi ve oğlunu cennete götürüşünü tasvir ettiği minyatürdeki Mehdi tasvirini keserek Danyal'ın değiştirilmesini istediği tablodaki ilgili bölüme yapıştırır. Eflatun uyanır ve tabloya ve Leyla'ya ağlayarak bakar.

Resmin Teslim Edilişi Leyla ve Eflatun tamamladıkları resmi Şehzade Danyal'a teslim eder. Danyal resme bakar ve ardından "Halk kazananı tutar. Kaybedersem hikâyemi nakşet" der. Ardından Eflatun ve Leyla'yı azat eder. "Bu resim benim rüyam. Mehdi bana beyan oldu. Bana din ve adalet vaat etti. Gazanızda muvaffak olacaksınız dedi. Benim hakimiyetim Mehdi'nin hakimiyeti olacak. Mehdi bana bunları vaat etti. Bu sizin rüyanız..." cümleleriyle askerlerine seslenir. Onlara resmi alarak doğu bölgelerindeki köylere, kasabalara, tekkelere, hanlara, yollara ve gemilere götürmelerini emreder. "Mehdi Şehzade Danyal'a zuhur etti deyin" diye emreder. Askerlere bu seslenişi sırasında Leyla'nın yerde bırakmış olduğu aynada Danyal ve askerlerinin başka askerlerle çatıştığı görülür.

Çobanlar Eflatun çobanlara Danyal'ın hikayesini ve arzularını anlatır. Mehdi'nin ona yardım ettiğini ve bolluk berekel vaat ettiğini söyler. Onun rüyasını anlatan resmi hızlıca çizerek çobanlara gösterir ve "resim hem yapanın hem bakanındır" diyerek resmi onlara hediye eder.

Aşk Eflatun ve Leyla kervansarayın boş ve mağarayı andıran bir bölümünde ateşin önünde öpüşürler. Leyla Eflatun'a İstanbul'a dönmeleri gerektiğini, onun hikayesine inanmayacaklarını söyler. Eflatun ise çırağı Gazal'ın rehin olduğunu, İstanbul'a gideceklerini sonra da kaçacaklarını belirtir. Leyla Eflatun'a "sen baktığım tek suretsin. Gitme, gidersen hayalin kalacak!" ve öpüşürler. Eflatun Leyla ile birlikte yürümeye başlar ve sağa doğru pan hareketi eşliğinde zamansal ve mekansal bir atlama ile İstanbul'a ulaşırlar. Birlikte Kız Kulesi'ne bakarlar. Eflatun Leyla'nın köle olması sebebiyle kadiya giderek azatlık alır ve ardından evlenirler.

Görevin Sonu Eflatun Vezirin konağına gider. Görevi sırasında yaşananları eksik ve yanlış anlatır. Vezir "eksik kalmış sürüyle hikaye" diyerek Eflatun'u yan odaya gönderir. Yan odada Eflatun'un Leyla ile birlikte düzenlediği Şehzade Danyal'ın mehdiliğini ilan eden resim açılır. Resmi kimin yaptığı sorulur sorusuna "kafir bir ressam" cevabını verir ve kendisinin sadece canını kurtarmak amacıyla ek yaptığını söyler. Bir kelle gösterilir ve kim olduğu sorulur. Kelle Şehzade Danyal'a aittir. Eflatun suçsuz olduğunu söyleyerek yalvarır. Yan odada Şehzade Danyal'ın yanında bulunan genç adam görülür. Sadece resmettiğini söyleyen Eflatun'a Vezir "resmettiklerin seni sağ kıldı, sen mi onlarınsın onlar mı senin" der ve onu azat ederek bir kese altın verilmesini emreder. Vezirin konağından ayrılırken Gazal'a ne yaptıklarını sorar ancak cevap alamaz.

Gazal'a Kavuşma Eflatun Leyla ile birlikte evine gider. Yerde Danyal'a ait resimler vardır. Eflatun bu resimleri sorar ve Gazal resimleri kendisinin yaptığını, Danyal'ın çevresindekiler tarafından Osmanlı'ya teslim edildiğini ve öldürüldüğünü söyler. Gazal Danyal'ın fikirlerinden etkilenmiştir ve bu sebeple onun resimlerini çizmektedir. Bunun bir hastalık olduğunu düşünerek Eflatun'a onu iyileştirmesi konusunda yardım ister. Eflatun Gazal'a şunları söyler: "Eskiye dönmek için yeni bir yolculuğa çıkacaksın, bir Frenk resmi yapacağız. Kimi vakit tasvir tarzıyla nakşedeceğiz bazen her iki tarzı da birbirine sirayet ettireceğiz. Ondan sonra da belki ben yeniden tasvir yaparım. Hatalar yapacağız, senin gibi en başa dönmeyi umacağım. Hep iyileşmeyi bekleyeceğiz, hep. Arayacağız." Hemen ardından Leyla'yı ona tanıtır.

Mezarlık Eflatun'un evinin dışında oğlu görülür. Mese en abym tekniği ile yine aynalar ile sonsuz bir alem yaratılır. Görüntü içinde görüntüye yer verilerek farklı zamanlar ve mekanlar birleştirilir. Evin dışında yer alan mezarlıkta beliren Eflatun'un oğlundan, suyun kenarındaki görüntüüne geçilir. Daha sonra ağaçta asılı duran aynadaki oğluna geçilir. Oğlu konağa bakar ve mezarın üzerinde çömelerek kaybolur. Eflatun görüntüye girer ve bir minyatür ekrana yansır. Eflatun'un mezarlıktaki görüntüsünü tasvir eden minyatürden zoom out yapılır ve ekranda Şehzade Danyal ve oğlunun yer aldığı resim ve resimde Mehdi'nin eklendiği kısımda oğlunun mezarı başındaki Eflatun'un tasviri görülür.

KARAKTER ÇÖZÜMLEMESİ

Eflatun, filmin merkezinde yer alan karakterdir. Orta yaşlarda, yorgun ve içine dönük bir insandır. İçine dönüklüğünün sebeplerinden biri yakın zamanda kaybetmiş olduğu eşi ve oğlunun yasını tutmasıdır. İşinde çok yetenekli bir insandır. Bununla birlikte minyatür sanatına gösterdiği özen ve sahip olduğu erdemler onu teknik anlamda başarılı bir insan olmanın ötesine taşıyarak derinlikli bir karakter yapmaktadır. Yüz hatları yumuşak, zarif ve ince bir insandır. Gözlemcilik yeteneği üst düzeydedir ve genellikle sakince dinlemeyi tercih eder. Uzak noktalara uzun bakışları vardır. Ölçülü hareketlere sahiptir. Onun duygusal olarak yoğun ve katmanlı karakteri sadece bireysel olarak kendi kişiliğini yansıtmaz aynı zamanda minyatür sanatına ilişkin de estetik ve felsefi bir temsili barındırır. Bu sebeple sessiz, dingin ve derin karakteri ile beraber içsel bir arayışın içinde olması simgesel bir boyut içerir.

Sakin. Eflatun'un en net özelliklerinden biri sakin karakteridir. Hikayenin hiçbir evresinde öfkesine yenilmez, sesini bile yükseltmez. Vezir ona görevini açıklarken, hiç istemediği bir görev olmasına rağmen vakur bir duruş sergiler. Onun bu sakinliği dengeli bir insan olmasını da sağlamaktadır. Tehlikeli yolculuğu öncesindeki tavırları, Gazal'a vedası ve yolculuğa çıktıktan sonraki gözlemci tutumu, Eflatun'un dışarıdan gelecek tepkilere ve olaylara karşı temkinli ancak huzurlu bir yaklaşımı olduğunu göstermektedir. Onun Leyla ile kurduğu ilişki de uzun bir süre sessiz olmuştur. Hislerini çoğu zaman saklamış ancak bazı anlarda ince davranışlarıyla belli etmiştir. Bu dingin ve sakin hali minyatür sanatının yapısı ile de uyumaktadır. Dikkat, sabır ve sessizlik gerektiren bir sanat dalı olarak minyatür, onun karakteriyle uyum içindedir. Bu

sakin ve sessiz yapısı onun karşılaşmış olduğu tehlike ve olaylara karşı daha derinlemesine inceleme yapmasını sağlar. Oğlunu ve eşini kaybetmiş, kederli bir adam olan Eflatun, bu sakin ve vakur yapısıyla çevresindeki insanlardan ayrılarak felsefi olarak derin ve özel bir konuma yerleşir.

Gözlemci. Eflatun karakteri olaylara karşı öncelikle anlama ve gözlem yapma eğilimindedir. İnsanları yargılamadan dinleyerek çözümler üretmeye ve sorunları halletmeye çalışır. Karşısına çıkan sorunlar ve tehlikeler ile de genellikle bu gözlem yeteneğiyle başa çıkar. Bu yeteneği geleceğe yönelik hamleler yapmasına da yardımcı olur. Şehzade Danyal'ın oğlu Yakup'un yazmış olduğu mektubu alıp Danyal ve adamlarına yakalandıktan sonra bu mektubu açığa çıkarması gibi. Onun gözlemci karakteri yalnızca olayları anlamaya ve betimlemeye yönelik değildir. Aynı zamanda olayları, çevreyi ve dünyayı yorumlayan bir bakışı ifade eder. Eflatun'un yüz yapısı, çizgileri, yumuşak hatları ve jestleri insan ruhunun izlerini, geçmişin acılarını ve geleceğe dair naif umutları barındırır. Onun sakin ve gözlemci yapısı hem tehlikelerden koruyan güvenilir bir sınırı belirler hem de sanatçı ruhunun derinliğini ve çok boyutlu yapısını yansıtır.

İçsel. Eflatun eşi ve oğlunun kaybı sonrası kederli, sanatçı bir kişilik olması sebebiyle derin ve aynı zamanda sorgulayıcı bir insandır. Onun bu özellikleri içe dönük, derin ve felsefi boyutları olan bir karakteri ortaya çıkarır. Dolayısıyla onun bu kişiliği, onu göreve çıktığı diğer insanlardan ayırır. Vezirin ona verdiği görevi sadece bir emir olarak görmez, bir sorgulama ve arayış sürecine dönüştürür. Bu yolculuk sırasında geçmişini, sanatını, erdemlerini ve inançlarını sorgular. Hem Vezirin verdiği göreve yaklaşımı hem de Şehzade Danyal'ın çizmesini istediği Frenk resmini çizmeye çalışırken yaşadığı kriz, onun iç dünyasındaki estetik ve etik konusundaki duruşunu ve gerilimini gösterir. Onun bu ilkeli ve sorgulayıcı tavrı yalnızca bir görüntüye değil, hakikate yöneliktir. Leyla ile olan duygusal bağı ve ilişkisi de yüksek sesle ifade edilmez. Onunla içsel ve sessiz bir bağ, karşılıklı sezgiye dayanan bir iletişim kurarlar. Onun bu içsel yönü onu ahlak ve sanatın kesişiminde konumlanan bir figür haline getirir. Dış dünyanın karmaşasının ötesinde, hakikat arayışı için bir direniş biçimini ortaya koyar.

Hüzünlü. Eflatun'un sakin ve içsel kişiliğinin arkasında kederli ve hüzünlü bir insan olmasının etkisi vardır. Filmin başından itibaren eşini ve oğlunu kaybetmiş olmasının verdiği kederi saklamaz. Her ne kadar sessiz de olsa göz yaşlarını gizlemez, hüznünü ifade eder. Sessiz bir karakter olsa da hem geçmişte çocukluğundan kalan anıları hem de oğlunu ve eşini kaybetmiş olmasının verdiği hüznü haykırır gibidir. Bu hüznü onu daha da derin bir karakter haline büründürür.

Leyla, Eflatun'un görevi için çıktığı yolculuk sırasında karşılaştığı ve duygusal bağ kurduğu genç kadındır. Ağırbaşlı, sakin, doğal ve derin bakışlı bir kadındır. Bir köyde Eflatun ve beraberindeki adamların karşısına çıkan Leyla, başlangıçta sıradan bir figür izlenimi verir. Kısa süre sonra derin sezgileri olan, güçlü ve dirençli bir kişiliği olduğu açığa çıkar. Başlangıçta kendisini tüccar kızı gibi tanıtırsa da kısa süre sonra köle olduğu anlaşılır. Tıpkı Eflatun gibi genellikle sessizliği ve bakışlarıyla anlam yaratır. Eflatun ile arasında karşılıklı anlayışa, sessiz bir dayanışmaya dayalı bir duygusal bağ oluşur. Onun sessizliğini köle olmasından ve gruba sonradan dahil olmasından kaynaklanan bir mahcubiyete değil, zaman ve mekanın ötesinde olan bir bilgelik dayandırmak mümkündür. Çünkü onun tesadüfi bir şekilde ortaya çıkışı, Eflatun'a ruhsal bir rehber oluşu ve yol arkadaşlığı yapması ona ilahi bir perspektif kazandırmaktadır.

Gizemli. Leyla'nın en dikkat çekici özelliklerinden biri gizemli olmasıdır. Kim olduğu, nereden geldiği ve nerede yaşadığı tam olarak bilinmez. Film boyunca geçmişine dair çok az bilgi verilir. Bu belirsizlik onun karakterine felsefik ve şiirsel bir derinlik kazandırır. Köle olduğu yalnızca Osman'ın ifadeleriyle ortaya çıkar. Leyla'nın kendi ifadeleriyle dile getirilmez. Çevreyi ve olayları sessiz ve sakin bir biçimde gözlemlemesi, sözlerini doğru anlarda kullanması onun zeki, akıllı ve sezgileri kuvvetli bir insan olduğunu gösterir. Gizemli karakteri filmdeki karakterleri olduğu kadar seyirciyi de meraklandırır. Suskunluğu eksik yanları olduğunu değil aksine bilgesel yanlarını işaret eder. Bu yönleriyle Leyla, sıradan bir kadın karakter olmaktan çıkarak neredeyse mitsel bir karakteri andırır. Onun sessiz karakterinin altında pek çok özellik barınır. Şehzade Danyal'ın çizilmesini emrettiği resmi ani ve zekice bir fikirle düzenlemesi onun sürprizli bir karakter olduğunu gösteren örneklerden biridir.

Destekçi. Leyla, ortaya çıktığı andan itibaren Eflatun'un kederini, içsel çatışmalarını ve sorgulayıcı tavrını hissederek, başlarda doğrudan nasihatler yoluyla olmasa da, yanında durarak destek olur ve onunla sessiz bir bağ kurarak ayakta kalmasını sağlar. Özellikle Eflatun'un zorluklar yaşadığı anlarda onun yanında olması, iç dünyasına açılmasını sağlaması ve ona şifa olması dikkat çekicidir. Gizemli ve sessiz bir karakter olmasının yanında zeki bir karakterdir. Eflatun ile kurduğu sessiz bağ güçlendikçe, ona daha yüksek sesle tavsiyelerde bulunur, kritik anlarda ortaya çıkardığı akıllı ile zorluklardan kurtulmalarını sağlar. Eflatun'u hem tehlikelerden korumak için çabalar hem de onun duygusal olarak ayağa kalkması için şifacı bir rolüne bürünür.

Cesur. Eflatun ile birlikte yürüdükleri yolculuk sırasında karşılaştıkları tehlikeli anlara rağmen Leyla, hiçbir zaman geri adım atmaz. Onun önemli anlarda akıllı ve soğukkanlı tavrı, geçmişte yaşadığı zorluklarla da ilişkili olduğu düşüncesini akıllara getirir. Özellikle Şehzade Danyal ve adamlarına yakalandıkları anlarda serinkanlılığını koruması dikkat çekicidir. Tartışmalar, sorgulamalar ve suçlamalar arasında herkesin stres altında olduğu anlarda fikrini söyleyebilmesi ve kurtulmak için söz istemesi onun cesur karakterini gösterir.

Ayrıca, yeni tanıştığı Eflatun'a güvenmesi, onunla uzun bir yolculuğa çıkması dahi onu cesur ve sezgisel bir figür haline getirir. Her ne kadar yalnız olması sebebiyle Eflatun'un içinde bulunduğu gruba muhtaç gibi görünse de, onlarla bir yolculuğa çıkması tehlikelidir. Cesaretini net bir biçimde göstermez, sözleri gibi sessiz ve derindir. Onun bu gösterişten uzak cesareti, kararlı ve derin yapısından beslenir. Sezgileri ve gözlemiyle Eflatun'a güvenir, onunla bir bağ kurar ve tehlike anlarında Eflatun'u korumak için haykırmaktan çekinmez.

TEMALAR

TOPLUM

Toplumsal Hiyerarşi Cenneti Beklerken, Osmanlı Dönemi'nin katı toplumsal hiyerarşisini ve bu hiyerarşinin insanlar üzerindeki etkisini gösterir. Dönemin toplumsal sınıf farklılıkları ve eşitsizlikleri, filmdeki karakterlerin davranışlarını ve hareketlerini de etkiler. Eflatun karakteri de bir sanatçı olarak toplumsal hiyerarşi içinde konumunu sorgular ve çizilen sınırlar içinde hareket eder. Sanatını icra ederken yaptığı tercihler yalnızca kendi iradesine bağlı değildir. Çeşitli emirler alır ve bu emirlere boyun eğmek dışında tercihi olmaz. Sakinliği sebebiyle bu boyun eğme durumundan zararsız kurtulmuştur. Öyle ki bu emirler karşısında sanatçı olarak erdemleri ve kuralları da hiçe sayılır. Bu hiyerarşi onun kendi erdemlerini inşa etmesine de engel olur hatta bir pişmanlık hissetmesine neden olur.

Açıklayıcı Anlar: Eflatun'un Vezirin konağına apar topar getirilmesi ve onun sanat anlayışına uymayacak şekilde bir görev verilmesi bu hiyerarşinin hissedildiği önemli anlardan biridir. Sanatçı olarak içsel ve derin bir karakter olan Eflatun, derinliğini gösterebildiği ve her şeyden izole olduğu atölyeden bir emirle çıkarılır ve alışkın olmadığı bir insani çatışma dünyasına atılır. Buna karşı gelme ihtimali yoktur. Erdemleri hiçe sayılır, söz hakkı yoktur.

Toplumsal hiyerarşinin görüldüğü unsurlardan biri diğeri Leyla'nın köle olmasıdır. Hem bir köle hem de bir kadın olarak Leyla hayatta kalmaya çalışır. Var olabilmesi için bir gruba eklenmesi gerekir. Bunun için de kabul alması şarttır. Bu durum onun daha güçlü ve daha zeki olmasını gerektirir. Eflatun ve Leyla'nın ilişkisi bu hiyerarşik düzeni yıkar, onların sessiz bağı bu toplumsal hiyerarşiden uzak başka bir alemi işaret eder.

Hiyerarşik düzenin saltanatlık ve onun altında oluşan sistem ile kurulduğu görülür. Osmanlı Devleti'nin devlet yapısı dışında Şehzade Dalyan'ın kurmuş olduğu yapı da başka toplumsal bir hiyerarşiyi gösterir. Toplumsal düzen farklı inançlarla ve farklı iktidarlara kurulur. Bu hiyerarşi bireylerin tercihlerinde etkili olur.

Batı ve Gelenek Çatışması Film, özellikle sanat anlayışı konusunda geleneksellik ile batı arasındaki çatışmayı ele alır. Kafir sanatı, Frenk resmi gibi isimlerle etiketlenen resim anlayışına uygun çizimler yapmak Gazal ve Eflatun için bir azaptır. Bu resimleri yapmak İslam'da tasvip edilmez. Buna rağmen bu portreleri yapmak durumunda kalmaktadırlar. Onların gayesi yalnızca dini bir arayış değil, Batılı ressamalarda olmadığını düşündükleri manevi boyutun resim sanatına aksettirilmesidir. Filmde sanatçılar ahlaki ve dini anlayışlarını şekillendirebilse de gelenek ve batı arasındaki seçimlerini kendi iradeleri ile yapamaz. Sanatçının kendi seçiminin önemi filmin son bölümünde dile getirilir. Sanatçının arayışının önemi vurgulanır.

Açıklayıcı Anlar: Eflatun'un ve Gazal'ın sanat anlayışı, verilen görevdeki resim tarzı ile çatışır. Karar verme yetkisi ise Vezirdedir. Toplumda ve İslam'da kabul gören sanat anlayışını terk etmek üzere görev verenlerin Vezir ve Şehzade Danyal olması da önemli ve çelişkilidir. Toplumsal düzeni denetleyen ve devamlılığı sağlayanlar çıkarları doğrultusunda kurallarla çizilen sınırların dışına çıkabilmektedir.

Toplumsal ve hukuki kurallar ne olursa olsun Eflatun sanat arayışını sürdürmekte kararlıdır. Filmin sonunda Gazal'a söylediği şu sözler, onun erdemli bir sanatçı olarak arayışının süreceğini göstermektedir: "Eskiye dönmek için yeni bir yolculuğa çıkacaksınız, bir Frenk resmi yapacağız. Kimi vakit tasvir tarzıyla nakşedeceğiz bazen her iki tarzı da birbirine sirayet ettireceğiz. Ondan sonra da belki ben yeniden tasvir yaparım. Hatalar yapacağız, senin gibi en başa dönmeyi umacağım. Hep iyileşmeyi bekleyeceğiz, hep. Arayacağız."

ADALET

Adaletin Çarpıklığı Filmde adalet teması, toplumsal hiyerarşi ve iktidar yapıları içinde adaletin nasıl eksik ve çarpıtılmış olduğunu gösterir. Adalet kavramı, sadece hukuki değil, aynı zamanda sosyal ve bireysel boyutta tartışılır.

Açıklayıcı Anlar: Eflatun özgür değildir. İstemediği bir göreve zorunlu olarak çıkar. Aynı zamanda bu göreve çıkması ve başarıyla tamamlaması için sevdiği insanlardan biri olan çırağı Gazal rehin alınır. Bu rehin alınma durumu adaletin çarpıklığını gösteren anlardan biridir.

Adaletin doğru bir şekilde işlemeyişi yalnızca devlette değil bireysel boyutta da görülmektedir. Kararlar yalnızca devletin çizdiği sınırlar çerçevesinde olmaz. Osman görevini doğru bir şekilde yapmaya çalışan Eflatun'u

öldürmeye karar verir, Mustafa da onun bu kararını uygulamaya geçirmeye çalışır. Onlara verilen görevi de hiçe sayarak aldıkları karar ile kendi adaletlerini sağlamaya çalışırlar.

Eflatun'un yolculuğu adalet kavramıyla doğrudan ilişkilidir. Hayatta kalması hem devlet hem de bireysel boyutta adaletin tecelli etmesi ile gerçekleşir. Kimseye bir kötülük yapmasa da kendisini sürekli affedilmeyi bekleyen bir durumun içinde bulur. Affedilmek için yalvarmak durumunda kaldığı insanlar sürekli değişir. Eflatun film boyunca Osman, Vezir, Şehzade Dalyan, Dalyan'ın adamlarından af dilemek durumunda kalmıştır. Adaletin sınırları belli değildir, sürekli değişir.

Adaletin İdeolojik Kullanımı İktidar sahipleri adaleti kendi çıkarları için kullanır, adalet kavramı çoğu zaman sadece üstünlerin lehine işler. Adalet çıkarlar sebebiyle esneyebilen bir unsur olarak karşımıza çıkar.

Açıklayıcı Anlar: Eflatun'a verilen görev bunun örneklerinden biridir. Eflatun oğlunun portresini batılı tarzda çizdiği için af dilerken aslında ondan istenen de tam olarak bu olmuştur. Suç olması gereken durum ona verilen görev haline gelmiştir.

Buna benzer olarak dini bir figür olarak karşımıza çıkan ve Mehdi'nin onun vücudunda zuhur ettiğini iddia eden Şehzade Danyal da ona benzer bir görev verir. Grubun ya da toplumun iktidarına ve çıkarlarına hizmet etmek adaletin tecelli etmesi için yeterlidir. Affedilme eylemi bu şekilde sağlanır. Dini ya da toplumsal kurallardan ziyade isteneni yapmak önemli hale gelir.

Adaletin Uygulanışı ve Sergilenişi *Açıklayıcı Anlar:* Filmde suçlu ya da düşman olarak ilan edilen kişiler cezalarını genellikle öldürülerek ve özellikle kafaları gövdelerinden ayrılarak cezalandırılır. Bu hem bir cezalandırma hem de cezanın sergilenmesi sistemi olarak yorumlanabilir. Özellikle filmin hemen başında sırığa geçirilmiş bir kellenin yeniçerililer tarafından sokaklarda gezdirilmesi Anadolu'da gerçekleşen isyanların hangi yolla bastırıldığını ve isyancıların akıbetinin ne olduğunu insanlara göstermektedir.

Kafanın gövdeden ayrılması önemli bir gövde gösterisidir. Yalnızca suça karışın insanlar cezalandırılmaz, suça kalkışma potansiyeli taşıyan insanlara da ders niteliği taşımaktadır. Bu doğrultuda Eflatun da bu durumdan korkmakta ve verilen görevleri yapmak zorunda kalmaktadır. Bir sanatçı olarak ahlaki ve dini inançlarına uymayan bir resmi yapmak zor olsa da tehditkâr tavır karşısında çaresiz kalmaktadır.

Suç ve Cezanın İktidar Sahipleri Tarafından Tanımlanması ve Kullanımı Filmde toplumsal hiyerarşi ve iktidar yapısı içinde adaletin eksik ve çarpıtılmış olduğu gösterilir. İktidar sahipleri adaleti kendi çıkarları için kullanır ve şekillendirir. Genellikle üstünlerin lehine işleyen bir yapı taşır ve amaçlar doğrultusunda esneyebilen bir unsur olarak karşımıza çıkar. Adaletin çarpık ve çıkarlara dayalı yapısı dışında uygulanma şekli ve bunun sergilenişi de filmde önemli bir yer edinmektedir. Bu sergileme şekli hem bir güç gösterisi hem de bir gözdağıdır. Gücü elinde bulunduranlar için bu durum simgesel bir anlam taşır.

Açıklayıcı Anlar: Eflatun özgür değildir. İstemediği bir göreve zorunlu olarak çıkar. Aynı zamanda bu göreve çıkması ve başarıyla tamamlaması için sevdiği insanlardan biri olan çırağı Gazal rehin alınır. Bu rehin alınma durumu adaletin çarpıklığını gösteren anlardan biridir.

Adaletin doğru bir şekilde işlemeyişi yalnızca devlet düzeyinde değil bireysel boyutta da görülmektedir. Kararlar yalnızca devletin çizdiği sınırlar çerçevesinde olmaz. Vezirin görevlendirdiği adamlardan biri olan ve yolculuk sırasında grubun lideri konumunda olan Osman görevini doğru bir şekilde yapmaya çalışan Eflatun'u öldürmeye karar verir, grubun bir diğer üyesi Mustafa da onun bu kararını uygulamaya geçirmeye çalışır. Onlara Vezir tarafından verilen görevi hiçe sayarak aldıkları karar ile kendi adaletlerini sağlamaya çalışırlar.

Eflatun'un yolculuğu iktidarın uyguladığı adalet kavramıyla doğrudan ilişkilidir. Hayatta kalması hem devlet hem de bireysel boyutta adaletin tecelli etmesi ile gerçekleşir. Kimseye bir kötülük yapmasa da kendisini sürekli affedilmeyi bekleyen bir durumun içinde bulur. Affedilmek için yalvarmak durumunda kaldığı insanlar sürekli değişir. Eflatun film boyunca Osman, Vezir, Şehzade Dalyan, Dalyan'ın adamlarından af dilemek durumunda kalmıştır. Adaletin sınırları belli değildir, sürekli değişir.

İktidar ve güç sahiplerinin çıkarları doğrultusunda bir adalet anlayışı sergilediği durumlardan biri Vezir'in Eflatun'a verdiği görevdir. Eflatun oğlunun portresini batılı tarzda çizdiği için af dilerken aslında ondan istenen de tam olarak bu olmuştur. Suç olması gereken durum ona verilen meşru bir görev haline gelmiştir.

Buna benzer olarak dini bir figür olarak karşımıza çıkan ve Mehdi'nin onun vücudunda zuhur ettiğini iddia eden Şehzade Danyal da ona benzer bir görev verir. Grubun ya da toplumun iktidarına ve çıkarlarına hizmet etmek adaletin tecelli etmesi için yeterlidir. Affedilme eylemi bu şekilde sağlanır. Dini ya da toplumsal kurallardan ziyade isteneni yapmak önemli hale gelir.

Filmde suçlu ya da düşman olarak ilan edilen kişiler genellikle güç sahipleri tarafından öldürülerek ve özellikle kafaları gövdelerinden ayrılarak cezalandırılır. Bu hem bir cezalandırma hem de cezanın sergilenmesi sistemi olarak yorumlanabilir. Özellikle filmin hemen başlarında bir sırığa geçirilmiş kellenin yeniçerililer tarafından sokaklarda gezdirilmesi, Anadolu'da gerçekleşen isyanların hangi yolla

bastırıldığını ve isyancıların akıbetinin ne olduğunu insanlara gösterilmesini ve bundan ders çıkarılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Kafanın gövdeden ayrılması önemli bir gövde gösterisidir. Yalnızca suça karışın insanlar cezalandırılmaz, suça kalkışma potansiyeli taşıyan insanlara da ders niteliği taşımaktadır. Bu doğrultuda Eflatun da bu durumdan korkmakta ve verilen görevleri yapmak zorunda kalmaktadır. Bir sanatçı olarak ahlaki ve dini inançlarına uymayan bir resmi yapmak zor olsa da tehditkâr tavır karşısında çaresiz kalmaktadır.

SİYASET

İktidar Dinamikleri, Güç Gösterisi ve Hitabet Film, iktidarın bireyler üzerindeki gücünü ve kudretini vurgulayan pek çok sahneyi barındırır. Filmde sanat bu gücün gösteri alanı ve manipülasyonun bir aracı olur. Batılı tarzda resim yalnızca infaz edilen ya da ölen kişinin portresinin çizilmesi ile değil aynı zamanda Şehzade Danyal tarafından propaganda amacıyla kullanılmasıyla da karşımıza çıkar. Bununla birlikte Şehzade Danyal hitabet yeteneği ile kitlesine güçlü bir şekilde seslenebilen bir karakterdir.

Açıklayıcı An: Şehzade Danyal'ın Mehdi'nin onun bedeninde zuhur ettiğini göstermeye çalıştığı resim, halkı etkilemek için kullandığı bir unsurdur. Kendisinin ve oğlunun yer aldığı batılı tarzdaki resme Mehdi figürü ekleterek Anadolu halkını etkilemeye çalışacaktır. Eflatun'a düzelttiği bu resmi doğu vilayetlerinde gezdirilmesini emretmesi bunu net olarak göstermektedir.

İLİŞKİLER

Usta-Çıracak İlişkisi Eflatun ve Gazal arasındaki güçlü bağ, filmdeki önemli unsurlardan biridir. Aralarında yalnızca icra ettikleri sanata dair bir ilişki değil farklı bir güven bağı da bulunmaktadır. Sanata bakış açıları birbirlerine benzemektedir. Aynı erdem ve ahlak anlayışlarını taşımaktadırlar. Gazal'ın Eflatun'a bir usta olarak duyduğu saygı bunun sebebidir.

Açıklayıcı An: Eflatun göreve çıkarken Gazal rehlin alınır. Bu sebeple Eflatun görevi yalnızca kendi için de Gazal için de tamamlamak ister. Döndüğünde de en merak ettiği şey Gazal'ın durumudur. Birbirlerine aynı zamanda manevi boyutta da destek olurlar. Eflatun'un eşi ve oğlunun kaybı sonrası en büyük destekçisi Gazal olmuştur. Aynı zamanda Frenk resmi çizmek durumunda kalmaları sebebiyle birbirlerini desteklerler. Filmin son kısmında kendisini kötü hisseden Gazal'a "Eskiye dönmek için yeni bir yolculuğa çıkacaksınız, bir Frenk resmi yapacağız. Kimi vakit tasvir tarzıyla nakşedeceğiz bazen her iki tarzı da birbirine sirayet ettireceğiz. Ondan sonra da belki ben yeniden tasvir yaparım. Hatalar yapacağız, senin gibi en başa dönmeyi umacağım. Hep iyileşmeyi bekleyeceğiz, hep. Arayacağız." diyerek usta-çıracak ilişkisinin devam edeceğini de gösterir.

Aşk Eflatun için eşi ve oğlunun kaybindan sonra yaşama devam etmek zordur. Leyla'nın tesadüfi ve ilahi bir şekilde karşısında çıkması onun yabancılaşmış halinde bir umut ışığı olmuştur. Filmde aşk yalnızca bir erkek-kadın ilişkisi ile değil katmanlı ve çok boyutlu bir şekilde ele alınır. Bir karşılaşma sonucu başlayan ilişkileri zorlu durumlardan kurtulmaları için birbirlerine verdikleri destekle güçlenir ve güçlü bir birlikteliğe dönüşür. Onların ilişkileri toplumsal ve dini pek çok baskının ötesinde, özgür bir biçimde gerçekleşir. Zorlu durumlardan kurtuldukları anda kimseye ihtiyaçları yokmuşçasına bir mağarada, yaktıkları ateşin başında açılırlar birbirlerine. Herkesten ve her şeyden uzak bir biçimde tam anlamıyla aşkları açığa çıkar. Bu aşk ilişkisi günümüz ilişkilerine tam anlamıyla olmasa da Eflatun ve Leyla'nın tesadüfi karşılaşmaları ve birbirlerini sevip özgür bir biçimde birlikte yaşama, birliktelik kurma kararları sebebiyle benzemektedir. Ancak onların ilişkisi katmanlı ve güçlü duyguları sebebiyle ise daha farklıdır. Bu aşk iki yalnız ve acı içindeki insanın birbirine şifa olması, aydınlığa ulaşmasını sağlar.

PSİKOLOJİ

İçsel Çatışma Filmde Eflatun'un ruhsal dünyasında yaşadığı çatışmalar ve çöküşler ön plandadır. Eşinin ve oğlunun ölümü, pişmanlıkları ve kurallarını yıkmış olmanın verdiği huzursuzluk gibi pek çok olay Eflatun'un ruhunu zedelemiştir. Onun bu ruh hali bıkkınlık ve yabancılaşmışlık şeklinde açığa çıkar. Tüm bunlara rağmen hayattan kopmaz, yaşamına denge getirmek için çabalar.

Açıklayıcı Anlar: Eflatun filmin başından itibaren hüzünlüdür, yaşadığı kayıplar sonrası yapmış olduğu portre onun kurallarını yıkmasına neden olmuştur. Bunun üzerine ona verilen görevin de bu kuralları yıkması sebebiyle pişman olacağı bir yolculuğa çıkmasına sebep olur. Eflatun yolculuk boyunca bu çatışmayı derinlerde hisseder.

Bu çatışma ve çöküş yalnızca kaybettiği ailesi ve delmiş olduğu kurallar sebebiyle yaşanmaz. Geçmişe, özellikle annesine ilişkin anılar onun derin içsel çatışmalar yaşamasına sebep olan unsurlardan biridir. Hafızası peşini bırakmaz ve ortaya çıkan bu anılar onun öyküsünün daha katmanlı ve derin bir yapıya bürünmesini sağlar.

Gerçeklik ve Rüyalar Eflatun geçmişten kopamayan ve bu kopamayışı onu derinlikli bir hale getiren bir karakterdir. Film onun derinlikli yapısını ve psikolojik durumunu geçmiş, şimdi ve geleceği birbirine sinemasal anlatım araçlarını kullanarak bağlayarak aktarmaktadır. Özellikle aynalar yoluyla mise en

abyeme tekniğine başvurulması, sinemasal geçişler ile zaman ve mekân algısını bozabilecek sahnelerin dahil edilmesi ve hayalle gerçeğin iç içe geçirilmesi hem Eflatun'un katmanlı psikolojik durumunu sergiler hem de karakterin Platon'un idealar ya da formlar dünyası ile ilgili düşüncelerine denk düşecek biçimde düşünce ve tahayyül yoluyla rüyasına kavuşmaya çalıştığını göstermektedir.

Açıklayıcı An: Eflatun, çeşitli sahnelerde dışarıdan bir göz gibi rüyasını izleyen bir konumdadır. İçinde bulunduğu ve yaşadığı dünyaya, fiziksel gerçekliğe bakar, inceler. Bu gerçekliği algılamaya ve kavramaya çalışır. Bu rüya fiziksel gerçekliği algılamamanın yeniden bir sunumu olarak görülebilecek yapıdadır. Eflatun rüya ve gerçek sınırları içerisinde gezinerek felsefe alanından alınmış Eflatun isminin de metonimik bir temsilini yaratır. Eflatun'un bu rüya-gerçeklik arasındaki gezintilerinden biri Şehzade Danyal'ın onu Frenk resmi çizmeye zorladığı anlarda geçirdiği kriz sırasında gerçekleşir. Ölen oğlu gelir, onun elinden tutarak geçmişe, annesinin ve onun bebeliğinin yanına götürür. Daha sonra tekrar olduğu yere, yaşadığı fiziksel gerçekliğe döner.

Baskı ve Yabancılaşma Toplumun beklentileri ve normları, bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerini engeller. Eflatun, sanatında özgürlük ararken hem toplumun ve hem de sarayın görevi sebebiyle yabancılaşır.

Açıklayıcı An: Eflatun yaşamış olduğu kederli günler ve kayıplar sebebiyle hüznü bir karakterdir. Bununla birlikte sanat anlayışı konusunda çekimser bir karakterdir. Oğlunun portresini batılı tarzda resmederken hem oğlu için hem de bu tarzda resim çizdiği için kederlenir. Bunun dışında görev dolayısıyla da istemediği bir resim çizmek zorunda kalması onu sanatı konusunda baskılar. Sanatçı olarak arayışını özgür biçimde yapamaz.

GEÇMİŞ

Travmalar ve Hatıralar Eflatun'un geçmişte yaşadığı acılar ve anılar onun karakterinin ve davranışlarının oluşumunda önemli etkiler yaratmaktadır. Bu durum Eflatun'u merkezine alan hikâyenin daha da derinleşmesini sağlamaktadır.

Açıklayıcı An: Geçmişe dair anıların aniden canlandığı sahneler Eflatun'un geçmişe dair travmalı yapısını gösterir. Özellikle oğlu ve annesi aynı anda gördüğü rüya katmanlı bir hatırlama biçimini sunmuştur. Otuz yıl önce Hırvat bir devşirme olarak İstanbul'a gelen Eflatun hem kaybettiği oğlunu hem de Dubrovnik'te bıraktığı evini ve evin önünde kucağında kendisini tutan annesini görmesi Eflatun'un derin ve hüznü bir karakter olduğunu gösterir.